

розумної краєзнавчої посестри Одеси – київська полтавчанка А. Киридон, Л. Бабенко, Л. Шаповал, О. Лахно, І. Петренко, В. Орлов, К. Лобач, О. Бороденко, Т. Оніпко. Звичайно ж не можу оминати й внесок (хоча й не частий) мого давнього товариша Ю. Волошина і його учня і колегу, нещодавнього лавреата премії імені І. Франка О. Сердюка. На перспективу розмірковуючи з оптимізмом, мабуть доведеться у рамках восьмого форуму Міжнародної наукової конференції «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри» сформувати окрему секцію для краєзнавців Полтавщини. Дякую Вам колеги за копіткий труд і солідні здобутки на краєзнавчій ниві!

### **Джерела та література:**

1. Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: Матеріали Міжнар. наук. конф., 26 жовтня 2007 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Одеса: ВМВ, 348 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць II Міжнар. наук. конф., 10-11 квіт. 2009 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Одеса: ВМВ, 2009. 397 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць III Міжнар. наук. конф., 28-29 квіт. 2011 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Одеса: ВМВ, 2011. 400 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць IV Міжнар. наук. конф., 26-27 квіт. 2013 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Одеса: ВМВ, 2013. 440 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць V Міжнар. наук. конф., 24-25 квіт. 2015 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Одеса : Вид-во ОНУ, 2015. 441 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць VI Міжнар. наук. конф., 28-29 квіт. 2017 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Херсон: ФОП Грінь Д.С., 460 с.; Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць VII Міжнар. наук. конф., 28-29 квіт. 2019 р., Одеса / відп. ред. М. І. Михайлуца. Херсон: ОЛДПЛЮС, 2019. 608 с.

**УДК 37.035:39**

## **РОЛЬ СУЧАСНИХ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИХ ЗАКЛАДІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ІНСТИТУТІВ КОНФУЦІЯ)**

**Олександр Стовпець  
(м. Одеса)**

*Автор розмірковує про духовний зміст конфуціанства, його сучасне звучання, актуальність для глобалізованого світу. Простежується інтегрування ідей конфуціанства у Китаї на етапі шляху до економічного розквіту. Показано мету*

*створення та функціонування Інститутів Конфуція у країнах Південносхідної Азії як засобу збереження культурної ідентичності.*

**Ключові слова:** *конфуціанство, Інститут Конфуція, Китай, культура, національна ідентичність.*

Перш ніж говорити про т.зв. Інститути Конфуція, варто було б замислитися над тим, як таке явище, як конфуціанство, могло взагалі отримати нове життя у начебто *комуністичному* Китаї? Ймовірно, сама історична постать Конфуція тут є, здебільшого, просто традиційною культурною вивіскою, багато в чому зорієнтованою на зовнішнє сприйняття Китаю іншими культурами (в тому числі й «західними варварами»).

Та відродження конфуціанства в країні, яка декларує себе як «комуністична» – вже само по собі виглядає дещо парадоксально. Згадаймо, що «політичний батько» Китайської Народної Республіки, Мао Цзедун, ненавидів конфуціанство, вважаючи його символом феодальної відсталості Китаю. Саме через свою технологічну відсталість й соціально-політичну консервативність, тисячолітня імперія розвалилася після Опіумних воєн Китаю із західними державами. І ось зараз, в першій чверті 21-го століття, коли Китай став другою державою світу (а за паритетом купівельної спроможності, до пандемії коронавірусу, за деякими оцінками він міг бути навіть першим) – відбувається нова ре-ідеологізація КНР.

Потрібно сказати, що ці процеси відбуваються в непростих умовах загострення глобальної економічної конкуренції (кульмінацією якої стала нинішня торговельна війна США із Китаєм, у якій КНР поки що відступає), і в умовах поступового наростання страху багатьох країн світу перед зростаючим економічним і геополітичним впливом Китаю, зовнішній борг перед яким у цих країн із кожним роком все більшає. Всі розвинені країни вже ввели спецмоніторинг щодо т.зв. китайських інвестицій, й багато спроб придбання Китаєм національних активів у розвинених країнах незмінно блокуються. Та й у самому Китаї все трохи не так, як написано на папері та декларується з партійних трибун КНР.

Якщо в більшості країн очевидним є існування законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, то в КНР куди більш очевидним є розподіл влади по партійній, державній та військовій лініях, і цей поділ негласно доповнюється існуванням суб'єктів влади на офіційному, напівофіційному і неофіційному (клановому) рівнях. Як відомо, панівна роль в управлінні КНР належить партійним структурам Компартії, вершиною якої є Постійний комітет Політбюро Центрального комітету Комуністичної партії Китаю (налічує до 10 осіб); також формально функціонує доволі бутафорський парламент – однопалатні Всекитайські

збори народних представників, та з іншого боку – Держ.рада КНР (китайський уряд на чолі з прем'єром); нарешті, існує Центральна Військова Рада КНР, очільником якої є керівник держави – Голова КНР. Він же суміщає посаду генерального секретаря ЦК Компартії Китаю.

За Конституцією 1982 року, унітарна республіка – по факту КНР є федеративною (і доволі децентралізованою) державою, зі значною конкуренцією між різними провінціями.

Планова економіка дивним чином поєднується зі свободою підприємництва і вельми гострою конкуренцією всередині Китаю, а державний капіталізм – із наявністю доволі потужного китайського середнього класу – «сяокан». У Китаї досі ставляться п'ятирічні плани розвитку, але вони індикативні, тобто ними визначається те, *що* потрібно зробити, яких показників необхідно досягти, та не говориться *як* (звідси: розвиток конкуренції не тільки економічної, але й управлінської).

Якщо подивитися з реалістичних позицій на китайську соціально-економічну модель, то вона лише формально «соціалістична». Насправді ж вона, скоріше, являє собою якийсь «турбо-капіталізм» (в країні настільки тривалий час не було ніяких соціальних гарантій для робочих, що на фоні Китаю «соціалістичними» виглядали навіть Сполучені Штати; і ось тільки останніми роками у КНР почали з'являтися соціальні гарантії для населення, пенсії для міських жителів, участь трудових колективів в управлінні підприємствами, й таке інше).

Значну частку т.зв. Компартії Китаю складають класичні капіталісти, наприклад, Джек Ма, мільярдер, засновник і співвласник Alibaba Group. І взагалі, якщо говорити про співвідношення державного і приватного секторів економіки у «соціалістичному» Китаї, то це співвідношення складає приблизно 30% на 70% на користь приватного сектору.

Традиційно, соціалістичні держави декларували прихильність ідеям Інтернаціоналу, у той час як сучасна КНР робить ставку на «державний націоналізм» (але не етнічний).

Нарешті, культурна особливість Китаю: у китайській мові виділяється не менше 10 китайських діалектних груп, і жителі різних провінцій далеко не завжди розуміють один одного, хоча усі ідентифікують себе як «китайці» (а загалом офіційно в Китаї налічується 56 національностей, з них 92% – ханьці, «ханьжень»).

З огляду на, по меншій мірі, оці вище означені особливості, а також на *декларативний* характер багатьох атрибутів соціалізму, чи не може виявитися, що й Інститути Конфуція є такою ж ширмою? Та які завдання в їхній діяльності є домінуючими: *культурні?* або *геополітичні?* і чи мають Інститути Конфуція якесь *реальне* значення для збереження *культурної ідентичності?*

Щоб мати загальне уявлення про розповсюдженість даних установ, наведемо певні статистичні дані щодо динаміки їхнього поширення у світі.

Оголошення про створення першого Інституту Конфуція у Сеулі в 2004 році ознаменувало нову фазу політичної самовпевненості та культурно-політичної активності Китаю: він приєднався до клубу «першого світу» після століття напівколоніального статусу та 50-річного членства у клубі країн «третього світу».

Наприкінці 2019 року в 162 країнах світу працювало 548 інститутів Конфуція й 1193 школи та класи Конфуція. За рахунок істотного державного фінансування, Китай планував до кінця 2020 року сукупно мати 1000 таких інститутів за кордоном, позначаючи подібну динаміку «революцією Конфуція», та маючи на меті задовольнити зростаючий в світі попит на вивчення китайської (за оцінками «Ханьбань», до 100 мільйонів іноземців нині вивчають китайську мову). На території Європи вже функціонують 187 установ (зокрема, в Україні – 6 інститутів і 2 класи Конфуція), в Америці – 138 установ (зокрема, у США – 81 інститут Конфуція), в Азії – 135 установ; є вони і в Африці, й у Австралії.

Резюмуючи результати різноманітних досліджень на цей рахунок, можна заключити наступне:

Немає жодних сумнівів, що Інститути Конфуція націлені на виконання одночасно двох функцій: освітньо-культурної та зовнішньополітичної. Остання реалізується шляхом поступового нарощування Китаєм своєї «м'якої сили» (або *soft-power*, як виражається Джозеф Най).

*Soft-power* китайської культурної політики уможливлюється, перш за все, завдяки *повсюдній культурній присутності*. Саме з цією метою і засновуються в різних куточках земної кулі Інститути і «класи» Конфуція. На сьогодні вже сформована потужна міжнародна мережа культурно-освітніх центрів. За розширення й функціонування цієї мережі відповідає Міжнародна Рада з поширення китайської мови (у розмовному варіанті відома як «Ханьбань»), яка асоційована з китайськими державними інституціями (зокрема, з Міністерством освіти Китаю) та фінансується за рахунок КНР.

Система Інститутів Конфуція являє собою доволі ефективний механізм розширення культурного впливу Китаю в світі. Така форма активності Китайської держави, хоч і немало коштує, однак *сприяє* збереженню китайської ідентичності та зростанню національної самосвідомості. Більш того, саме діяльність Інститутів Конфуція, ймовірно, призвела до того, що *китайська мова* інтегрована в освітні

системи понад 40 країн. Організація Інститутів та класів Конфуція використовує мережевий підхід, а гнучкість у використанні правових форм заснування цих установ дозволяє створювати їх практично у будь-якій державі.

Інститути Конфуція, відкриті для широкої публіки, *популяризують* китайську мову, та китайську культуру як таку – від каліграфії та кулінарії – до тайцзи (різновид ушу) і китайської класичної філософії. Вони спонсорують освітні обміни, і проводять публічні заходи і лекції. Інститути Конфуція безпосередньо відповідають як за поширення китайської мови в різних країнах світу, так і знайомство їхнього населення (інтелектуалів та широкого загалу) з історією й традиційними цінностями Китаю. Ще одна важлива задача, визначена Ханбан (Канцелярією з розповсюдження китайської мови), – збереження мови в колах китайської діаспори. Справа в тому, що багато молодих етнічних китайців, які належать до другого і третього поколінь емігрантів, здебільшого знають лише розмовну мову (і нерідко, це певний діалект китайської, а не класичний варіант), при цьому вони можуть зовсім не володіти китайською писемністю.

Варто визнати, що далеко не всюди поява Інститутів Конфуція однозначно вітається. У деяких державах ці китайські структури сприймаються як *плацдарм для ідеологічної пропаганди* і один з потенційних інструментів геополітичного втручання. В цілому, аксіологічна концепція Інститутів Конфуція орієнтована на патріархальні, ієрархічні, консервативні цінності, що не зовсім-то сумісно із ліберальними стандартами західної освітньої політики. Відомі випадки, коли Інститути Конфуція закривалися в університетах Канади, Австралії, Швеції, США та деяких інших країн.

Тим не менш, Інститути Конфуція та інші подібні культурно-освітні установи виконують свою головну місію – *сприяють глобальній популяризації китайських духовних цінностей*, та роблять Китай більш зрозумілим і менш лякаючим для решти світу, *допомагають м'яко лобіювати китайські інтереси повсюдно*, досягати морального лідерства. В рамках конфуціанського мислення моральне лідерство також є частиною «м'якої сили». Це бачення знаходить відгук в китайській традиції. А збереження національної ідентичності будь-де не обходиться без традицій.

#### **Джерела та література:**

1. [1] Hang, L. (2011). Traditional Confucianism and its Contemporary Relevance. *Asian Philosophy*, 21 (4), 437-445. – doi: 10.1080/09552367.2011.635896 [in English].
2. [2] Stovpets, O. (2019). Intellectual Property transformation in China under the influence of Confucian philosophy and Socialism with Chinese characteristics

(儒家哲学与中国特色社会主义对中国知识产权发展的影响). *Confucian Academy: Chinese Thought and Culture review*, 6 (3), 68-83. – doi: 10.16349/j.cnki.52-5035/c.2019.03.008 [in English & in Chinese].

3. [3] Svyrydenko, D., & Stovpets, O. (2020). Cultural and Economic strategies of modern China: in search of the cooperation models across the global world. *Future Human Image*, 13, 102-112. – doi: 10.29202/fhi/13/11 [in English].
4. [4] Confucius Institute / Classroom. *Hanban.org* (date of access: 11.09.2020). URL: [http://english.hanban.org/node\\_10971.htm](http://english.hanban.org/node_10971.htm) [in English].

**УДК 378.016:[94]:159.923.2**

## **ЕДУКАЦІЙНІ ПОТЕНЦІЇ УПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІН З ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МЕНТАЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

**Дмитро Лобода  
(м. Полтава)**

*Стаття присвячена розкриттю едукативного потенціалу упровадження дисциплін з історії європейської ідентичності та ментальності у вищій школі. Автор наголошує на тому, що поряд з лінійною заакадемізованою політичною історією повинна існувати історія ментальності та ідентичності – «slim»-історії, або ж історії духовного життя суспільства. Зазначено, що історія ідентичності цінна не лише студентам історичних спеціальностей, адже на її ґрунті можуть вирости чисельні соціально-психологічні, педагогічні, філологічні дослідження та ін. Окреслено змістовне наповнення історії ідентичності та ментальності як освітньої компоненти освітніх програм, теоретичні та методологічні аспекти вивчення курсу, можливі суперечності, на вирішення яких буде спрямований курс. У результаті встановлено, що навчальна дисципліна має великий едукативний потенціал, вимагає від слухачів розвитку їхніх «soft skills» – дисципліна едукує критичне мислення, емоційний інтелект, комунікативні навички, управління часом, компетентності вирішувати складні теоретичні й практичні проблеми соціального змісту.*

**Ключові слова.** Адитивності, етнополітичний континуум, європейськість, ідентичність, компетентності, ментальність, мікроісторія, предикати, цивілізація, «slim»-історія, «soft skills».

Євроатлантичний вибір України – стратегічна візія українського народу упродовж періоду утвердження новітнього суверенітету нації. Українці та їхня політична еліта протягом останніх двох століть впевнено і наполегливо працюють над долученням українського етнополітичного континууму до Європи та європейськості. Українська історія, безумовно, є чудовим свідченням цьому, принаймні, так може здатися. Мова повинна йти про те, що активізований історичний ревізіонізм вітчизняної історії в бік Західної цивілізації корелюється з нашими ж власними